ಮುನ್ನುಡಿ.

ಭಾರತೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಇತಿಹಾಸವು ಒಳ್ಳೇ ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕವು ಈ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಯಾವ ಪ್ರಾಂತಗಳಗಿಂತಲೂ ಹಿಂದೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರ್ಶಪ್ರಾಂತವಾಗಿ ತನ್ನ ಪಾಲಿನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಅದು ಒಳ್ಳೇ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಹೆಯ ಪಾತ್ರ ಪ್ರಥಮ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯಿದ್ದದ್ದು ಮತ್ತೂ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾಗಿದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದು ಇಂದಿಗೆ ಕಾಲು ಶತಮಾನ ಸಂದಿದೆ. ದೇಶವು ಇದೀಗ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬೆಳ್ಳೀ ಹಬ್ಬವನ್ನೂ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಸುದೀರ್ಘ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಇತಿಹಾಸ ಬರೆಯುವ ಕಾರ್ಯ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಆಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಆಗಿಲ್ಲ. ಇಂದಿನ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಹಿರಿಯರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದರೆಂಬುವು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಇತಿಹಾಸ ಬರೆಯಬೇಕು ಅದು ಇಡೀ ದೇಶದ್ದೂ ಇರಬೇಕು, ಪ್ರಾಂತ ಮಟ್ಟದ್ದೂ ಇರಬೇಕು. ಜಿಲ್ಹಾ ಮಟ್ಟದ್ದೂ ಇರಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಸಂಗತಿಗಳು ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವದು.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರ ಅದ್ವಿತೀಯವಾದುದು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಜನ್ಮ ೧೮೮೫ ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಆದರೂ ಅದರ ಹೋರಾಟ ಪರ್ವ ಸುರು ಆದದ್ದು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರುಷಗಳ ನಂತರ, ಅಂದರೆ ೧೯೦೬ ನೇ ಇಸವಿ ಇಂದ. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬೇಕು ಎಂದು ಕೇಳಲು ಸಹ ಆವರೆಗೆ ಯಾರೂ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಸುವ್ಯಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಿದ ಮಹಾ ಪುರುಷರೆಂದರೆ ಪಿತಾಮಹ ದಾದಾಭಾಯಿ ನವರೋಜಿ ಮತ್ತು ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕರು.

ಕೆಲ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಯುವಕರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಶಸ್ತ್ರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ೧೯೦೦ ನೇ ಇಸವಿಯ ಎಡಬಲದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಸ್ವರೂಪವು ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಸುಸಂಘಟಿತವಾಗಿಯೂ ಆ ಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಶ ರಾಜ್ಯವೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹದ ಪ್ರತೀಕವೆಂದು ಜನ ನಂಬುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನತೆಯ ತಲೆಯೊಳಗಿನ ಈ ಮಬ್ಬು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಬಿಸುಟಿ ಹಾಕುವ ಜಾಗೃತಿಯ ಆಂದೋಲನ, ವೈಚಾರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯು ಮೊದಲನೇ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ ಕಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಸಶಸ್ತ್ರ ಕ್ರಾಂತಿಯು ಸ್ವರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅನಿವಾರ್ಯವೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪಾಪವೂ ಇಲ್ಲ. ಹಿಂಸೆ ಅಹಿಂಸೆಯ ಚರ್ಚೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಸಮಂಜಸವೂ ಅಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಶಸ್ತ್ರ ಸೈನ್ಯವನ್ನೇ ನಾವು ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆವು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಮೊದಲನೇ ದಾಳಿ ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮೇಲೆ ಆದಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಜೀವಂತವಿದ್ದರು. ಕಾಶ್ಮೀರದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಪಂಡಿತ ಜವಾಹರಲಾಲರ ಕಡೆಗೆ ಸೈನಿಕ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟಾಗ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ಜವಾಹರಲಾಲರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದಲೇ ಕಾಶ್ಮೀರಕ್ಕೆ ವಿಮಾನಗಳಿಂದ ಸಶಸ್ತ್ರ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕಳಿಸಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆ ಮಾನ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ-ನಿಜವಾದ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೇಲುಗಳು ಮಿಲಿಟರಿಯು ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಪೋಲೀಸರೂ ಬೇಡವೆಂದೇ ಅವರ ತಾತ್ವಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದು ಆದರ್ಶ ಸ್ಥಿತಿ. ಆ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆ ಬರುವವರೆಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಪೋಲೀಸರೂ ಜೇಲುಗಳೂ ಸೈನ್ಯವೂ ಉಳಿಯಬಹುದೆಂದೇ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಪರದೇಶಗಳು ಸಶಸ್ತ್ರ ಆಕ್ರಮಣ ನಡೆಸಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಅಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಹೇಗೆ ಎದುರಿಸ ಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಅವರು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಲು ಆಗ ಅಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ಅದರಂತೆಯೇ ಮುಂದೆ ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗಿ ಹೈದರಾಬಾದವೊಂದೇ ವಿಲೀನವಾಗದೆ ಉಳಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ರಜಾಕಾರ ಪುಂಡರು ಅನನ್ವಿತ ಅತ್ಯಾಚಾರ ನಡೆಸಿದಾಗ ಅವರನ್ನು ಸದೆಬಡೆಯಲೂ ನಮ್ಮ ಸಶಸ್ತ್ರ ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಕಳಿಸಬೇಕಾಯಿತು,

ಸ್ವರಾಜ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹಿಂಸೆಯು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದಂತೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೂ ಅದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕರು ವಾದಿಸಬಹುದು. ಈ ವಾದ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾಪಪುಣ್ಯದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶುದ್ಧ ವ್ಯವಹಾರ ವಾದದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವದಾದರೆ ಬ್ರಿಟಿಶರ ರಾಜ್ಯವಿದ್ದಾಗ ನಿಶ್ಶಸ್ತ್ರರಾದ ನಾವು ಏನು ಮಾಡಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದೆವು ? ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಕ್ರಾಂತಿ ಮಾಡಲು ಸಾಧನಗಳೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರಿಗೆ ಸಶಸ್ತ್ರ ಕ್ರಾಂತಿಯು ಅಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಅತ್ತ ಅವರು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ ಉತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ಹೊರಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಜನ ಜಾಗೃತಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮೂಲಭೂತ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಕಳೆದರು.

ಮುಂದೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಒಂದು ಹೊಸದಾರಿಯನ್ನೇ ಭಾರತಕ್ಕಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಜಗತ್ತಿಗೇ ತೋರಿಸಿದರು. ಅವರ ಅಹಿಂಸೆಯ ಮೇಲಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ಕ್ರಮೇಣ ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಯಿತಲ್ಲದೆ ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ಅಷ್ಟು ಅವರು ನಿತಾಂತ ಅಹಿಂಸಾವಾದಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಲು ಬರಲಾರದು. ೧೯೨೦ ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ, ಅಸಹಕಾರದ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಜನತೆಯ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟಾಗ ಬೇರೆ ಯಾವ ದಾರಿಯೂ ಸ್ವರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಅಸಹಕಾರದ ದಾರಿಯಿಂದಲೇ ನಮಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅವರು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಹೇಳಿದರು. ಇನ್ನೊಂದು ಅತಿ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಸಶಸ್ತ್ರ ಕ್ರಾಂತಿಯು ಕೆಲವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದುದರಿಂದ ನಾವು ಗಳಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವ ಸ್ವರಾಜ್ಯವೂ ಕೆಲವರದೇ ಗುತ್ತಿಗೆಯಾಗುವದೆಂದೂ, ಅದು ಜನತೆಯ ಪ್ರಜಾ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಸ್ವರಾಜ್ಯವಾಗಲಾರದೆಂದೂ ಅವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಸ್ವರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಜನರು ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವರೋ ಅಷ್ಟು ಮಂದಿ ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬರುವರು. ಪುಕ್ಕಟೆ ಲಾಟರಿಯಿಂದ ಬಂದ ಹಣವು ಹೇಗೆ ಶಾಶ್ವತ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲವೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಪುಕ್ಕಟೆಯಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರ ಶ್ರಮದಿಂದ ಬರುವ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉತ್ಸಾಹ ಬರುವದಿಲ್ಲೆಂದೂ ಅವರು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು ಅಂತೆಯೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಕಲಿಸಿ ಅವರಿಂದ ತ್ಯಾಗದ ಪಾಠ ಓದಿಸುವ ಗುರಿ ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯನು ಸ್ವರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿದಾಗಲೇ ಅವನಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನ ಹುಟ್ಟುವದೆಂಬುದನ್ನೂ ಅವರೇ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದರು.

ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಇತಿಹಾಸ ನೋಡಿದಾಗ ಭಾರತೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಬಹಳ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅಗ್ಗವಾಗಿಯೇ ದೊರೆಯಿತೆಂಬುದು ತಿಳಿದೀತು. ಪ್ರಾಣಾಹುತಿ ಕೊಟ್ಟವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಒಂದು ಸಾವಿರದಷ್ಟು ಇದ್ದರೆ ಹತ್ತೇಟು ಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟ ನಷ್ಟ ಪಟ್ಟಿರುವವರಿರುವರು. ಉಳಿದವರೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋದವರು. ಯಾವ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡು ಲಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಈ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಳು ಲಕ್ಷ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭಾರತದಂಥ ವಿಶಾಲ ದೇಶವು–ಭೂಖಂಡವು- ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಲು ಕೇವಲ ಜೇಲಿಗೆ–ಜಾತ್ರೆಗೆ ಹೋದಂತೆ ಅದು ಮೋಜಿನದಾಗಿದ್ದರೂ–ಹೋಗಲು ಹಳ್ಳಿಗೆ ಒಬ್ಬನಂತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಬೀಳುವಷ್ಟು ಜನರೂ ಮುಂದೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಇಂದು ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ಶೋಚನೀಯವಾಗಿ ಅಧೋಗತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹೋದರೂ ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅದರ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಯೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರೆ ಈ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಅಧೋಗತಿಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಎಲ್ಲರೂ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಮಗೆ ಇಂದು ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಬಂದಿದೆ. ಪರಕೀಯ ಬ್ರಿಟಿಶ ಆಳಿಕೆ ಹೋಗಿದೆಯಷ್ಟೇ. ನಮ್ಮವರೇ ಆದ ದಲ್ಲಾಳಿಗಳ, ಏಜಂಟರ ರಾಜ್ಯವೇ ನಡೆದಿರುವದನ್ನು ನಾವು ನೋಡುವದಿಲ್ಲವೇ ? ಸರಿ ಅರ್ಧ ಜನರು ಮತದಾನಕ್ಕೇ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅರ್ಧ ಮತದಾರರಲ್ಲಿ, ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಜನರು ತರತರದ ಆಮಿಷಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಮತ ನೀಡುವರು, ಉಳಿದವರಲ್ಲಿ ತಿಳಿದು ಮತದಾನ ಮಾಡುವರು ಎಷ್ಟು ಜನ ? ಚುನಾವಣೆಯ ಘೋಷಣಾಪತ್ರ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮತ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆರಿಸಿ ಬಂದಮೇಲೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಆಶ್ವಾಸನ ಭಂಗ ಮಾಡಿದರೆ, ಪಕ್ಷಾಂತರ ಪಿಡುಗಿಗೆ ಬಲಿಯಾದರೆ ಅದನ್ನು ಖಂಡತವಾಗಿಯೂ ಖಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂದು ಹಾಗೆ ನಡೆದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಜನತೆಯ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲ. ಜನತೆಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ವಿಚಾರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಅನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಂದು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ವಿಡಂಬನೆ ಸಾಗಿದೆ.

ಅಂತೆಯೇ ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ಭದ್ರವಾಗಿ, ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯನು ಜಾಗೃತನಾಗಬೇಕೆಂದು ತಿಲಕ ಗಾಂಧಿಯವರ ದೃಷ್ಟಿಯಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯರು ಸಹ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕುವಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ಹೋರಾಟಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದರು.

ಸಶಸ್ತ್ರ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು ಮಾತೃಭೂಮಿಯ ದಾಸ್ಯ ವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅತ್ಯಮೂಲ್ಯ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಆಹುತಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ದೇಶವು ಎಂದೂ ಮರೆಯಬಾರದು. ಅವರ ತ್ಯಾಗದಿಂದ ಬಲಿದಾನದಿಂದ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯೂ ಬಂತು. ಗುಡುಗು ಮಿಂಚಿನ ರಭಸದ ಅಡ್ಡ ಮಳೆಗಳಷ್ಟೇ ಭೂಮಿ ಹಸಿಯಾಗಲು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಸತತವಾಗಿ ಬೀಳುವ ಜಡಿ ಮಳೆಯೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿಲ್ಲವೇ ? ರಭಸದ ಮಳೆಯಿಂದ ಭೂಮಿ ಹಸಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಜಡಿ ಮಳೆಯಿಂದ ಹೊಲಸು ತೊಯ್ಯುವದಿಲ್ಲ. ರೋಗ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ಭೂಮಿ ಚನ್ನಾಗಿ ಹದವಾಗಿ ಬೆಳೆ ಹುಲಸಾಗಿ ಬರಲು ಎರಡೂ ಬಗೆಯ ಮಳೆಯಾಗುವದವಶ್ಯ. ಅದೇ ರೀತಿ ತಿಲಕ ಗಾಂಧೀಯವರ ಜಡಿಮಳೆ, ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರ ಗುಡುಗು ಮಿಂಚಿನ ಮಳೆ ಇವೆರಡೂ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕವಾದವು. ಜಾಗತಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ ಸಹಾಯವಾಯಿತು. ಈ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆಯುವಾಗ ಈ ಎಲ್ಲ ಹೋರಾಟಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡುವದವಶ್ಯವಾಯಿತು.

ಈ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಎರಡು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಂದನೇ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಐದು ಪರ್ವಗಳಿವೆ.

ಮೊದಲನೆಯದು ಸಶಸ್ತ್ರಕ್ರಾಂತಿಪರ್ವ. ಇದರಲ್ಲಿ ೧೯೦೦ ನೇ ಇಸವಿಯಿಂದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಅಪ್ರತಿಮ ಸಾಹಸ ಮತ್ತು ಅತುಲನೀಯ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಜನತೆಗೆ (ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ವೀರರಿಗೆ ಸಹ) ಈ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿಯಾದರೂ ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ.

ಎರಡನೆಯದು ತಿಲಕ ಪರ್ವ. ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ೧೯೨೦ ರ ವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ನಡೆಸಿದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಪರಿಚಯವನ್ನು ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಘಟನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಮೂರನೆಯದು ಗಾಂಧೀ ಪರ್ವ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ೧೯೨೦–೨೧. ೧೯೩೦–೩೧, ೧೯೩೨–೩೪ ಮತ್ತು ೧೯೪೧ ರಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಅಸಹಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾಯದೆಭಂಗ ಆಂದೋಲನಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಆದ ಕಾರ್ಯದ ಇತಿಹಾಸವನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಚಲೇಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೋರಾಟದ ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಾಲ್ಕನೇ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದು ಹೋರಾಟದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಐದನೇ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ, ಅವರ ಕೊನೆಗೆ ಮ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಂದಿಗೆ ಆದ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವನ್ನೂ ಚರ್ಚೆಯನ್ನೂ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಎರಡನೇ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಆರನೇ ಮತ್ತು ಏಳನೇ ಪರ್ವಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಧರ ಹೆಸರಿನ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಇವೆ.

ಪೋಲೀಸರ ಅತ್ಯಾಚಾರ, ಜೇಲಿನಲ್ಲಿಯ ಜೀವನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಆರನೇ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು, ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರದ ಕಾಲ, ಸ್ವರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯ ನಮ್ಮ ಸಾಧನೆ, ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ಸುರಾಜ್ಯ ಹೇಗೆ ಆದೀತು ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳು ಮತ್ತು ಚಳುವಳಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಕೆಲವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪದಗಳು ಏಳನೇ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ಹೋರಾಟಗಾರರ ಹೆಸರಿನ ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ೧೯೦೭–೮ ರಿಂದ ೧೯೪೨–೪೪ ರ ವರೆಗಿನ ಹೋರಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆ ಕಂಡ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಧರ ಹೆಸರು, ಊರು ಮತ್ತು ಕಾರಾವಾಸದ ಅವಧಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ೧೯೪೨ ರ ಚಲೇಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಗತರಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹೋರಾಟದ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ಸಮಕ್ಷಮ ಭೆಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳು, ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ವಿವರಗಳು, ಕೋರ್ಟ ಜಜಮೆಂಟಿನಿಂದ ತಿಳಿದ ವಿಷಯ, ಶ್ರೀ. ವಾಮನರಾವ ಬಿದರಿಯವರು ಹೋರಾಟ ನಡೆದಾಗಲೇ ಬರೆದಿಟ್ಟ ಟಿಪ್ಪಣೆಗಳು ಹಾಗು ಹೋರಾಟದ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಗೆ ಗುಂಪುಗಳಿಂದ ಬಂದ ವರದಿಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ವಿವಿಧ ಮೂಲಗಳಿಂದ ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹಮಾಡಿ ಈ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳು ಹಾಗು ಕೆಲವು ಹೋರಾಟಗಾರರ ಹೆಸರುಗಳು ಉಳಿದು ಹೋಗಿರಬಹುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ಅನ್ಯಥಾ ಭಾವಿಸಬಾರದು.

ಇನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆಯಲುದ್ಯುಕ್ತವಾದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆತು ಒಂದು ತಲೆಮಾರುಗತಿಸಿ ಹೋಗಿದೆ. ಇಂದಿನವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನವರಿಗೆ ಹಿಂದಿನವರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯದ, ತೋರಿದ ಶೌರ್ಯ ಸಾಹಸಗಳ, ಕಲ್ಪನೆಯಿಲ್ಲ. ವಿವರವಾದ ಇಂಥ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತೀರ ವಿರಳ. ಇತಿಹಾಸ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಜನಾಂಗ ಏನನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡೀತು ? ಪೂರ್ವಜರ ಇತಿಹಾಸ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೆ ಮುಂದಿನ ಪ್ರಗತಿಯೂ ಅಸಾಧ್ಯ. ತನ್ನ ದೇಶದ ಬಗೆ ಅವರ ಅಭಿಮಾನ ಹುಟ್ಟುವದಕ್ಕೆ ಇತಿಹಾಸ ಬೇಕೇ ಬೇಕು. ಶ್ರೀ ಪಟ್ಟಾಭಿ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು ಅತ್ಯಂತ ಅಧಿಕಾರಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ವಿವರವಾಗಿಯೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ೧೯೩೫ ರ ವರೆಗಿನ ಇತಿಹಾಸ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅದು ಇಂಗ್ಲೀಷ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಹಿಂದಿ, ಮರಾಠಿ ಮುಂತಾದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಲಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರಾದ ನಾವು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದುರ್ಭಾಗಿಗಳಾಗಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕ [ಮೈಸೂರ] ಸರಕಾರವು ೧೯೬೬ ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ರೂಪಾಯಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವಿದ್ವಾನ ತಜ್ಞರಾದ ಪ್ರೊಫೆಸರ ಹಾಲಪ್ಪನವರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸ ಬರೆಯಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಿದ್ದು ಒಟ್ಟು ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೫೦೦. ಒಟ್ಟು ಬೆಲೆ ೩೫ ರೂಪಾಯಿಯಿದೆ. ಇದು ಇಂಗ್ಲೀಷ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಭಾರವಾದ ಬೆಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ಇಂಗ್ಲೀಷ ಭಾಷೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಅದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಆರೇಳು ವರುಷಗಳಾದರೂ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವರಿಗೆ ಈ ವರೆಗೂ ಅದರ ಪರಿಚಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಮಹಾಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರು " ಫ್ರೀಡಂ ಮೂವ್ಹಮೆಂಟ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ " (ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದ ಆಂದೋಲನ) ಎಂದು ಅದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೊದಲನೇ ಭಾಗ ಹಿಂದಿನ ಅಂದರೆ ೧೮೧೮ ರಿಂದ ೧೯೧೪ ರ ವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ನೂರು ವರುಷಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ-ಕಿತ್ತೂರ ಚನ್ನಮ್ಮರಾಣಿ, ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣ, ಮುಂಡರಗಿ ಭೀಮರಾಯ

ಮೊದಲಾದವರ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು, ಎರಡನೇ ಭಾಗವು ವಿಶೇಷತಃ ಗಾಂಧೀ ಯುಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಆದೆ. ೧೯೨೦ ರಿಂದ ೧೯೪೭ ರ ವರೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಆಂದೋಲನಗಳ ಇತಿಹಾಸ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಗುವವರೆಗಿನದು, ಅದಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡನೇ ಭಾಗ ೯೦೦ ಪುಟದ ಪ್ರಚಂಡ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಈ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಲಘುವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದು ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಹಾಗು ಅಷ್ಟೊಂದು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಣ್ಣಿಸಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದು ಶ್ರೀ ಗಂಗಾಧರರಾವ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಗೋವಿಂದರಾವ ಯಾಳಗಿಯವರಿಂದ. ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ ಕೌಜಲಗಿ, ಹಣಮಂತರಾವ ಕೌಜಲಗಿ, ರಂಗನಾಥ ದಿವಾಕರ, ಡಾ. ಹರ್ಡೀಕರ ಶ್ರೀ ಹುಕ್ಕೇರಿಕರ, ಕಬ್ಬೂರ ಬಂಧುಗಳು, ಕರ್ನಾಡ ಸದಾಶಿವರಾಯರು, ತಿಪ್ಪಪ್ಪ ನಾಯಕ, ಹೊದಿಕೆ ಮಾಸ್ತರ, ಶ್ರೀಮತಿ ಉಮಾಬಾಯಿ ಕುಂದಾಪೂರ, ಕೃಷ್ಣಾಬಾಯಿ ಪಣಜೀಕರ, ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣರಾವ ಜೋಶಿ, ದತ್ತೋಪಂತ ಮಾಜಲಿ, ಕರಗುಪ್ಪಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು, ಯಾಳಗಿ ಬಂಧುಗಳು, ಟೇಕೂರ ಸುಬ್ರಮಣ್ಯಂ [ಬಳ್ಳಾರಿ], ವಸುಪಾಲಪ್ಪ ಇಜಾರಿ ಮೊದಲಾದವರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ ವೃಕ್ಷ ಬೆಳೆಯಲು ತಮ್ಮ ಬೆವರನ್ನು ಸುರಿಸಿರುವಾಗ ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಬರೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಅದನ್ನು ಬರೆದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯವರೆಗೆ ಜೀವಂತವಿದ್ದೂ ಎಂದೂ ತಪ್ಪಿ ಸಹ ಯಾವ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗ ವಹಿಸದ ಹಾಗೂ ಜೇಲಿಗೆ ಹೋಗದ ಓರ್ವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂಭತ್ತುನೂರು ಸಾಲುಗಳಷ್ಟು ಸ್ಥಳ ಕೊಟ್ಟು ಅವರ ಫುಲ್ ಸಾಯಿಜ (ಪೂರ್ಣಾಕಾರದ) ಎರಡು ಫೋಟೋಗಳನ್ನೂ ಹಾಲಪ್ಪನವರ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಕುಮರಿಯ ಆಶ್ರಮ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಹುದ್ಲಿ, ಪಾಚ್ಛಾಪುರ, ನಿಪ್ಪಾಣಿ, ಯಮಕನಮರ್ಡಿ, ನಂದಗಡಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಲೀ ಪಾಚ್ಛಾಪೂರ ಹುದ್ಲಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಖಾದಿ ಕಾರ್ಯದ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಲೀ ಈ ಪ್ರಚಂಡ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.

ಅತ್ಯಂತ ವಿಷಮ ಹಾಗು ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿದ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಿರಿಯರಾದ ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದರಾವ ಯಾಳಗಿ, ಹಣಮಂತರಾವ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಬಾಬಾಸಾಹೇಬ ಸೋಮಣ, ವಾಮನಕಾಕಾ ಹೆಬ್ಬಾಳಕರ ಸಂಕೇಶ್ವರ, ಅಣ್ಣಾಕಾಕಾ ಕೊಕಟನೂರ, ನೂರಂದಪ್ಪಾ ಶೆಟ್ಟಿ ಅಥಣಿ,

ವಿರುಪಾಕ್ಷಪ್ಪಾ ಮುತ್ತೂರ, ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ ಪುಣೇಕರ ಕಿತ್ತೂರ ಮೊದಲಾದ ಹಿರಿಯರ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನವೂ ಇಲ್ಲ. ೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಹಣಮಂತರಾವ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಬಾಂಬ ಖಟ್ಲೆ ಹಾಕಿ ಪೋಲಿಸರು ಅವರನ್ನು ಅನನ್ವಿತ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡಿದರು ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇದು ಮೊದಲನೇ ಬಾಂಬ ಖಟ್ಲೆ. ಆದರೆ ಇದರ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಸರಕಾರದವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಈ ಬೃಹದಾಕಾರದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.

ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಇದೇ ರೀತಿ ತಾತ್ಸಾರ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಈ ಲೇಖಕರು ತಾಳಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳವದಾದರೆ: —

ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದರಾವ ಯಾಳಗಿ, ಕೃಷ್ಣರಾವ ಯಾಳಗಿ, ಜೀವಣರಾವ ಯಾಳಗಿ, ಪುಂಡಲೀಕಜಿ, ಬಾಬಾಸಾಹೇಬ ಸೋಮಣ, ಬಾಬುರಾವ ಠಾಕೂರ, ಶಿವರಾವ ಕೊಪ್ಪಳ, ದಾಮುಅಣ್ಣಾ ಲೀಂಗಡೆ, ದತ್ತೋಪಂತ ಅಧ್ಯಾಪಕ, ಕೇಶವರಾವ ಗೋಖಲೆ. ಅರಳೀಕಟ್ಟಿ ಬಂಧುಗಳು, ಶಿವನಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ಜಯದೇವರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಅನಂತರಾವ ಚಿಕ್ಕೋಡಿ, ಹಣಮಂತ ನಾಯಿಕ ನಂದಗಡ, ಬಸಪ್ಪಣ್ಣ ಅರಗಾವಿ, ವೆಂಕಣ್ಣ ನಗರ, ಚಿನ್ಮಯಸ್ವಾಮಿ, ಶಿವಪುತ್ರಪ್ಪ ಟೊಣ್ಣೆ, ಗುರುಭಟ್ಟ ಕಿತ್ತೂರ, ಶಾಂತಿನಾಥ ಇಂಗಳೆ, ಭುಜಂಗಪ್ಪ ಬೋಂಗಾಳೆ, ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತ, ಪದ್ಮರಾಜ ಬೋಗಾರ, ಬಳವಂತರಾವ ದಾತಾರ, ವೀರಪ್ಪ ಸುತಗಟ್ಟಿ, ಧೋಂಡೋ ಯಲ್ಲೋ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ವೀರಪ್ಪಾ ರೇಶ್ಮಿ, ಅಂಣಪ್ಪ ಪದಕಿ, ಬಸಪ್ಪ ತಂಗಾಯಿ, ವೆಂಕರಡ್ಡಿ ಹೂಲಿ (ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ಏಕೆ ಬಹುಶ: ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಂದರೆ ೧೦ ವರುಷದ ಶಿಕ್ಷೆ ೧೯೩೨ ರಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದವರು), ಮುಂಬರಡ್ಡಿ, ಅಜ್ಜಪ್ಪ ತೊಂಡಿಕಟ್ಟಿ, ಡಾ. ಅನಂತರಾವ ಬೆಳವಡಿ, ವಾಮನರಾವ ಬಿದರಿ, ಹುಚ್ಚಪ್ಪ ಹೊಳೆಯಾಚಿ, ರಾವಜಪ್ಪ ಸೋನವಾಲಕರ, ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ರಾವಜಿಕಾಕಾ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಡಾ. ಜೋಶಿ ಪಾಚ್ಛಾಪೂರ, ಅಪ್ಪಣಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ಅಂಣಾ ಗುರೂಜಿ, ಮಹಾದೇವಪ್ಪ ಮೆಂಡಗುದ್ಲಿ, ಅನಂತರಾವ ಕಟಕೋಳ, ಪಟವರ್ಧನ ಮಾಸ್ತರ, ರಾಮಭಾವು ಕಾಗವಾಡೆ, ದತ್ತೋಪಂತ ಗೋಖಲೆ, ಶಿದಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ಅಣ್ಣಾ ಬೆಡಗೆ, ದೇವೇಂದ್ರ ಪಂಡಿತ, ವಾಮನರಾವ ಚಿಂಚಣಿಕರ, ಶಂಕರ ಮಾಳಿ, ಗುರುಮಾಸ್ತರ ಜೇರೆ, ಶ್ಯಾಮರಾವ ಕೌಲಗುಡ್ಡ, ಡಾ. ಕುಲಹಳ್ಳಿ, ಎ. ಎಸ್. ಕುಲಕರ್ಣಿ, ನಾರಾಯಣ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಶಿವರಾಮ ಕೋಷ್ಟಿ, ವಡವಿ ಮಾಸ್ತರ, ದಾದಾ ಕಾಳೆ, ಗಂಗಪ್ಪ ಯಮಕನಮರ್ಡಿ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪ್ರಭು, ಖಾದೀರ ಸಾ॥ ಶೇಖ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನಾಮನಿರ್ದೇಶನವೂ ಆ ಸರಕಾರಿ ಇತಿಹಾಸ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಕೊನೆಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದಿಂದ ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ೫೦೦೦ ರೂಪಾಯಿ ಬಹುಮಾನ ಜಾಹೀರ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ

ಐವರೂ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಹೆಯವರೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವರ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನವಿಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತುಸು ಕೂಡ ಬರೆಯದ ಇತಿಹಾಸ ಎಂದಿಗೂ ನಿಜವಾದ ಇತಿಹಾಸ ಆಗಲಾರದು.

ಶ್ರೀ ಹಾಲಪ್ಪನವರಿಂದ ಬರೆಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಸರಕಾರಿ ಇತಿಹಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ನಾನೂ, ನನ್ನ ಮಿತ್ರರಾದ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಎಫ್. ಪಾಟೀಲರೂ ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷ್ಕಾರು ಟೀಕಾತ್ಮಕ ಲೇಖಗಳನೂ ಬರೆದದುಂಟು.

ಕಳೆದ ವರುಷ ೯ನೇ ಆಗಸ್ಟಕ್ಕೆ ಕೂಡಿದ ಬೆಳಗಾವ ಜಿಲ್ಹೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಧರ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗೊತ್ತುವಳಿಯನ್ನು ಪಾಸುಮಾಡಿ ಸರಕಾರದವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಮಾದಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಗೊತ್ತುವಳಿಯನ್ನು ಶ್ರೀ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿ ಆ ಇತಿಹಾಸದ ಎರಡನೇ ಸಂಪುಟವನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು, ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಹೆಯ ಎಲ್ಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಧರ ಪರವಾಗಿ, ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಸರಕಾರದವರು ದಿ ೧೩–೨–೭೩ ಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಕಳಿಸಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ “ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಮುಖ್ಯ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ನಿವೇದಿಸುವದು ಈ ಇತಿಹಾಸದ ಉದ್ದೇಶವಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವಾಗ ಆನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ಕೆಲವು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇತಿಹಾಸದ ಈ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಕಾಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಉದ್ದೇಶವಿದ್ದುದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಮಹತ್ವವಿಲ್ಲ ” ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಆ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಲಘುವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು, ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೊಗಳುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಏನೋ ಎಂಬಂತೆ, ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಹಳ ವಿಸ್ತಾರಮಾಡಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಏನೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನವನ್ನು ೯೦೦ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಿ ಪೂರ್ಣಾಕಾರದ ಎರಡು ಭಾವಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಹಾಕಲು ಸ್ಥಳಾವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟದ್ದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಯಾವ ಮಹತ್ವದ ಘಟನೆ ನಿವೇದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ? ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವ ಕಾಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು (trends of the time) ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಎಂಬುದನ್ನು ಸರಕಾರವು ಹೇಳಬಲ್ಲದೇ ? ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಲ್ಲದವರಿಗೆ ಈ ಮಹಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಸ್ಥಳವನ್ನಾದರೂ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿವೇದಿಸಲು ಒದಗಿಸಿದ್ದರೆ ಇತಿಹಾಸದ ಈ ತಿರುವು ಮುರುವು ತಪ್ಪಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟವಾದ ೪-೫ ವರುಷಗಳ ನಂತರ ಸರಕಾರವು ಇದಕ್ಕೇ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ “ ಫ್ರೀಡಂ ಸ್ಟ್ರಗಲ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ—ಹೂ ಈಜ ಹೂ ” ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕ

ವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಿರುವದಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸಿತು. ಮೈಸೂರ ಸರಕಾರದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿವಿಭಾಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ನಂ. ೧೦೬೪ ದಿನಾಂಕ ೧೬–೭–೭೮ ರ ಒಂದು ರಜಿಸ್ಟರ ಪತ್ರ ನನಗೆ ಬಂದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ :—

" ಮೈಸೂರ ಸರಕಾರದವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಬಗ್ಗೆ " ಹೊ ಈಜ ಹೂ " ಎಂಬ ಪರಿಚಯಾತ್ಮಕ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬೇಗನೆ ಪ್ರಕಟಿಸತಕ್ಕವರಿದ್ದಾರೆ. ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ೨೦೦ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವೀರರಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಮಾಹಿತಿಯೂ ದೊರೆಯದಾಗಿದೆ. ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೀರರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ಇಡಲಾಗಿದೆ. ಆಯಾ ಘಾರ್ಮು ಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟ ನಷ್ಟ, ಶಿಕ್ಷೆ, ದಂಡ, ಪೋಲೀಸರ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ, ಗುಂಡಿನೇಟು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ಬರೆದು ಕಳಿಸಬೇಕು. ತಾವು ಎಲ್ಲ ಹೋರಾಟ ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಭಾಗ ವಹಿಸಿರುವದರಿಂದ ತಮ್ಮಿಂದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ " ಎಂದು ಬರೆದ ಆ ಪತ್ರ ಓದಿ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಮಾಹಿತಿ ಬರೆಯುವ ದಕ್ಕಾಗಿ ಘಾರ್ಮು, ಹೆಸರು ನೋಡಹತ್ತಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಸುಮಾರು ೨೦ ಹೆಸರು ಗಳು ಮಾತ್ರ ನನಗೆ ಪರಿಚಯವಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ —

ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಬಾಳ ಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕರನ್ನು ತಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ " ಬಾಳಪ್ಪ ನೆಂಬ ಪುಣೆಯ ಹಾರುವ " ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ನಿಂದಿಸಿದ ಒಬ್ಬ ಬೋಳಪ್ಪನ ಹೆಸರು ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಸಾಯುವವರೆಗೂ ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರಕಾರದ ಬಾಲ ಬಡೆಯುತ್ತ ಕಾಂಗ್ರೆಸಿನ ಚಳುವಳಿಗೆ ಕಡುವೈರ ತೋರಿಸಿದ ಈ ಮಹಾಶಯರ ಹೆಸರು ಅದರಲ್ಲಿ ನೋಡಿದೆ.

ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ೧೯೪೨ ರ ಚಲೇಜಾವ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಕ್ರಿಯ ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪೀಸ ಕಮೀಟಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು.

ಮೂರನೆಯವರು ೧೯೪೨ ರ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರ ಭಯದಿಂದ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಕುಡಿಯಲು ನೀರು ಸಹ ಕೊಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ಹೇಡಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಐದನೇಯವರಂತೂ ೧೯೪೨ ರ ನಂತರವೇ ಹುಟ್ಟಿದವರು !

ಈ ಮಹಾ ಮಹಾವೀರರ (?) ಹೆಸರು ಓದಿ ನಾನು ದಿಙ್ಮೂಢನಾದೆ, ಚಕಿತ ನಾದೆ, ಸಂತಪ್ತನಾದೆ ! ಇಂಥವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಸರಕಾರವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೀರರೆಂದು ಉಲ್ಲೇ ಖಿಸುವದಾದರೆ ಇಂತಹ ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ದೇಶವನ್ನು ದೇವರೇ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟೆ. ಆ ರೀತಿ ಒಂದು ಉತ್ತರದ ಪತ್ರವನ್ನೂ ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ

ಬರೆದೆ. ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಸಹಕರಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಸಿದೆನಲ್ಲದೆ ಆ ಯಾದಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತ, ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಅಂಣಾಗುರೂಜಿ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ತೆಗೆದುಹಾಕಬೇಕಾಗಿಯೂ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಇತಿಹಾಸ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆಯುವಾಗ, ಆಯಾ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಾಮ ನಿರ್ದೇಶನ ಬರುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಆದರೆ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮತ್ತು ಹೋರಾಟಗಾರರಲ್ಲದಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗಾಗಿ ಸಾವಿರದ ವರೆಗೆ ಸಾಲುಗಳಷ್ಟು ಸ್ಥಳಕೊಟ್ಟು ಅತಿ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗಾಗಿ ೮–೧೦ ಸಾಲು ಸಹ ಕೊಡದ ಆ ಲೇಖಕರು ಅಕ್ಷಮ್ಯ ಅಪರಾಧ ಎಸಗಿರುವರೆಂದು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಸರಕಾರದವರಾದರೂ ಇದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅವರೂ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದರಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಪ್ರತಿಭಟಿಸದಿದ್ದರೆ ಈಗ ಬರೆದ ಅಸತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಪರ್ಯಸ್ತ ಸಂಗತಿಗಳೇ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ನಿಜವೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂತಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯವರಿಗೆ ಅಡ್ಡದಾರಿ ತೋರಿಸಿದಂತಾದೀತು.

ಅಂತೆಯೇ ಶ್ರೀ ಜಯದೇವರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಅರವಿಂದರಾಯರು ಜೋಶಿ, ಕಾಡಪ್ಪಣ್ಣ ಹುಕ್ಕೇರಿ, ಕುಬೇರಜಿ ಮಾಸ್ತರ, ಚಿನ್ಮಯಸ್ವಾಮಿ ಮೊದಲಾಧ ಮಿತ್ರರು ಈ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಾನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹಪಡಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ವರೆಗೆ ನನ್ನಿಂದಾದ ಕಾರ್ಯ, " ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಹೋಳಿ " ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಶೂನ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೂ ಕರ್ತವ್ಯದ ಅರಿವಿನಿಂದ ಈ ಹೊಣೆ ಹೊರಲು ನಾನು ಸಿದ್ಧನಾದೆ. ಮೊದಮೊದಲು ೧೯೪೨ರ ಕೊನೆಯ ಹೋರಾಟದ ಮಟ್ಟಿಗೇ ಈ ಇತಿಹಾಸ ಸೀಮಿತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡೆ. ಆದರೆ ೨೦ ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಿಂದಲೇ ಅಂದರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಯಿಂದಲೇ ಈ ಇತಿಹಾಸ ಬರೆಯುವದು ನೆಟ್ಟಗೆ ಎಂದು ಅನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಆ ರೀತಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

೧೯೪೨ ರ ಚಲೇಜಾವ ಚಳುವಳಿಯು ಮೆರವಣಿಗೆ, ಸಭೆ, ಹರತಾಳ, ಧ್ವಜ ವಂದನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ನಿದರ್ಶನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರಕಾರವು ಲಾಠೀ ಪ್ರಹಾರ, ಗೋಳಿಬಾರ, ಮಾಡಿ ಕ್ರೌರ್ಯದಿಂದ ಹತ್ತಿಕ್ಕಿತು. ಜನತೆಯ ಭಾವನೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಆಂದೋಲನದ ಈ ಬಹಿರಂಗ ಸ್ವರೂಪವು ಸದೆ ಬಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ತರುಣರು ಗುಪ್ತ ಸಂಘಟನೆ ಸೇರಿ ವೀರಶ್ರೀಯಿಂದ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ಚಲೇಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿಯು ವಿದ್ವಂಸನಾತ್ಮಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಸ್ವರೂಪ ತಾಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಜನರು ನಿದರ್ಶನಾತ್ಮಕ ಚಳುವಳಿ ಮಾಡಿ ಕಾರಾಗ್ರಹ ಸೇರಿ

ದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ೧ ವರ್ಷದಿಂದ ೫ ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರನ್ನು ಯರವಡಾ ವಿಸಾಪೂರ ಜೇಲಿಗೆ ಕಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದರೂ ಅವರ ದೇಶಭಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲೆಂಬುದರ ಅರಿವು ನನಗಿದೆ. ಅವರೆಲ್ಲರ ಹೆಸರುಗಳು ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಕೆಲವು ಹೋರಾಟಗಾರರು ಈಗ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಅವರ ಹೆಸರುಗಳೂ ನನಗೆ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಬೆಳಗಾವಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಹೆಸರುಗಳು ಉಳಿದಿರುವ ಸಂಭವವಿದೆ.

ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಗತಿಸಿ ಹೋದ ನಂತರ ಅನೇಕ ಸ್ನೇಹಿತರ ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಈ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಬರೆಯುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಇಳಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ನಾನು ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧಕನೂ ಅಲ್ಲ, ಲೇಖಕನೂ ಅಲ್ಲ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಹಾಗು ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇರೆಗೆ ಅನೇಕ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಪೂರೈಸಿದ ಮಾಹಿತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕೆಲವೊಂದು ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ವಿಧ್ವಂಸನ ಕಾರ್ಯದ ಘಟನೆಗಳು ಮಿಂಚಿನ ವೇಗದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವಾದುದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಹೋರಾಟಗಾರರಿಗೆ ಘಟನೆಯ ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳು ಗೊತ್ತಾಗದಿರುವ ಸಂಭವವಿದ್ದುದರಿಂದ ಹಾಗು ಇಷ್ಟು ವರ್ಷದ ನಂತರ ಎಲ್ಲವೂ ನೆನಪಿರುವದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಒಂದೇ ಘಟನೆಯಬಗ್ಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನರು ಪೂರೈಸಿದ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ತುಸು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಉಂಟಾಗುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಸಂಗತಿ, ಖಟ್ಲೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದ ಮಾಹಿತಿ ಹಾಗು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹೋರಾಟ ನಡೆದಾಗಲೇ ಗುಪ್ತ ಸಂಘಟನೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಗೆ ಆಯಾ ಗುಂಪುಗಳಿಂದ ಶ್ರೀ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಬಂದ ವರದಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗಳಿಂದ ಬಂದ ವರದಿ ಹಾಗು ಕೋರ್ಟರಿಕಾರ್ಡ ಇವುಗಳ ಮೇಳ ಹಾಕಿ ಘಟನೆಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಈ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಲೋಪದೋಷಗಳಿರುವ ಸಂಭವವಿದೆ ಎಂಬುದರ ಅರಿವು ನನಗಿದೆ. ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣದ ಸಂದರ್ಭ ಒದಗಿದಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲಾಗುವದು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಪೂರ್ಣ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಭಾಗವಹಿಸಿದವರಾದರೂ ಬರೆದರೆ ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹ, ಅದು ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಂಥವೇ ಆದೀತು. ಅದು ಆದಾಗ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಆಶಿಸಿ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಬರೆದು ಬಿಡೋಣ ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪ

ಮಾಡಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬದರ ಅರಿವಿನಿಂದಲೇ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತನಾದೆ. ನನ್ನಂತೆಯೇ ನನ್ನ ಹೆಗಲಿಗೆ ಹೆಗಲು ಹಚ್ಚಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅಸೀಮ ಕಷ್ಟ ನಷ್ಟ ಸಹಿಸಿ ಹೋರಾಡಿದ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಬಂಧು ಕುಲಕರ್ಣಿ ಜಯದೇವರಾಯರ ಸಹಾಯ ಸಲಹೆಗಳು ಲಭ್ಯವಾದದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಕಾರ್ಯ ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲೇ ಬೇಕು. ಮಾಹಿತಿ ಕಲೆ ಹಾಕುವದು, ಕಲೆ ಹಾಕಿಯಿಟ್ಟ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಬರೆದು ಪ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಒದಗಿಸುವದು. ಪ್ರೂಫ್ ನೋಡುವದು ಇತ್ಯಾದಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅವರೂ ಅವರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯವರಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಸುಶೀಲಾಬಾಯಿಯವರೂ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನಾನು ತುಂಬಾ ಕೃತಜ್ಞನಿದ್ದೇನೆ.

ಅದರಂತೆ ಶ್ರೀ ಅನಂತರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಸತ್ತಿ, ಸಿದಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ಅಂಣಾ ಬೆಡಗೆ (ಬೆಡಕಿಹಾಳ), ಶಿವಪ್ಪ ಉಂಡಾಳಿ ಹೆಬ್ಬಾಳ, ಶಂಕರ ಸಾರವಾಡಿ ಸಂಕೇಶ್ವರ, ಶಿದ್ದಪ್ಪ ಪೂಜೇರಿ ಕುದನೂರ, ಬಾಳಪ್ಪ ಹೊಳೆಯಾಚಿ ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳ, ಶ್ರೀ ವಡವಿ ಮಾಸ್ತರ ಹುದ್ಲಿ, ರಾಮನಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ ಮಾಸ್ತರರು ಹಿರೇಬಾಗೇವಾಡಿ, ಜಗದೇವಪ್ಪ ದುಗ್ಗಾಣಿ, ಶಿವಪ್ಪ ಮಲಶೆಟ್ಟಿ, ಫಕೀರಗೌಡಾ ಬುಡರಕಟ್ಟಿ, ಗೋವಿಂದ ರಡ್ಡಿ ಹೂಲಿ, ಚನ್ನಪ್ಪ ವಾಲಿಕಾರ, ಪಾಂಡುರಂಗ ಮಿರಜಕರ, ಚನ್ನಪ್ಪಂಣ ವಾಲಿ, ಬಸನಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ಪದ್ಮರಾಜ ಬೋಗಾರ ಮೊದಲಾದ ಮಿತ್ರರು ಆಯಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಮಾಹಿತಿ ಕಳಿಸಿದರು. ಅವರಬಗ್ಗೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಮಿತ್ರರ ಉಪಕಾರ ಸ್ಮರಿಸದೆ ಇರಲಾರೆ.

ಹಿರಿಯರಾದ ಡಾಕ್ಟರ ಹರ್ಡೀಕರರು ಆಗಾಗ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಕೆಲಸ ತೀವ್ರ ಮುಗಿಸುವಂತೆ ಉತ್ಸಾಹ ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ನಾನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೆನೆಯಲೇ ಬೇಕು.

ಮೊದಲು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಒಂದೇ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಚಾರವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಪುಟಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳೆದದ್ದರಿಂದ ಓದುಗರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂದು ಎರಡು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಪುಟದ ಮುದ್ರಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನನ್ನ ತರುಣ ಮಿತ್ರರಾದ ಶ್ರೀ ಜೋಗಳೇಕರ, ಕಾಮತ ಮತ್ತು ಪಾಟೀಲರು ತಮ್ಮ ಜೋಕಪ ಮುದ್ರಣಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹೊಸ ಹುರುಪಿನ ಈ ತರುಣರು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಈ ಕೆಲಸ ನೆರವೇರಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೊಸಬರಿದ್ದಕಾರಣ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮುದ್ರಣ ದೋಷಗಳು

ಉಳಿದಿವೆ. ವಾಚಕರು ಅವನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಂಡು ಓದುವರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಕೆಲವು ಭಾಗದ ಪ್ರೂಫ ತಿದ್ದುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವೃತ್ತಿಯವರಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಹಿರಿಯ ಸ್ನೇಹಿತರೂ, ನಿವೃತ್ತ ಕನ್ನಡ ಮುಖ್ಯಾಧ್ಯಾಪಕರೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಶೇಷಾಚಾರ್ಯ ಪೂಜಾರ, ಪಾರಿಶವಾಡ, ಇವರು ಮುಪ್ಪಿನ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಪುಸ್ತಕದ ಎರಡನೇ ಸಂಪುಟವನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿಯ ನೂತನ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನ ಒಡೆಯರಾದ ಶ್ರೀ ಟಿ. ಎ. ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವರು ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ಹಾಗು ಮುಖಪುಟದ ಚಿತ್ರ ತಯಾರಿಸಿಕೊಟ್ಟದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡೆಲ ಹಾಯಸ್ಕೂಲಿನ ಕಲಾಶಿಕ್ಷಕರಾದ ಶ್ರೀ ತೇರಣಿ ಅವರಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ ಕಾರ್ಯ ಸುಲಭವಾದ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಖಾದಿ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಕರ್ತವ್ಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯ ಸಾಲರೂಪದಿಂದ ಪೂರೈಸದಿದ್ದರೆ ಈ ಪುಸ್ತಕ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುವದು ಕಠಿಣವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಅಮೌಲ್ಯ ನೆರವಿಗಾಗಿ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳೂ ಆಜೀವ ಹೋರಾಟಗಾರರೂ ಆದ ನನ್ನ ಆತ್ಮೀಯ ಮಿತ್ರ ಬಂಧು ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸದಿರಲಾರೆ.

ವ್ಯವಹಾರಿಕವಾಗಿ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಎರಡೂ ಸಂಪುಟಗಳು ಸೇರಿ ಬೆಲೆ ೧೫ ರೂಪಾಯಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಆಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಲೇಖಕನಾದ ನನಗಾಗಲೀ ಪ್ರಕಾಶಕರಾದ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರಿಗಾಗಲಿ ಇದರಿಂದ ಲಾಭ ಗಳಿಸುವ ಆಶೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಎರಡೂ ಭಾಗ ಕೂಡಿ ಪುಸ್ತಕದ ಬೆಲೆ ತೀರ ಕಡಿಮೆ ಇಡಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಚಾರದ ಉದ್ದೇಶವೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವದೆಂಬುದನ್ನು ವಾಚಕರು ಮರೆಯಬಾರದು. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಮಾರಾಟದಿಂದ ಒಂದು ವೇಳೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹಣ ಬಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಣವನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡಲಾಗುವದೆಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲ ಬಂಧು ಭಗಿನಿಯರು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ಪುಸ್ತಕದ ಎರಡೂ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಕ್ರಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ಓದುವರೆಂದು ನಂಬಿಗೆಯಿದೆ.

ಪ್ರತಿ ಜಿಲ್ಲೆಯವರೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಆಯಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಇತಿಹಾಸ ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸುವರೆಂದು ಹಾರೈಸಿ ಈ ಮುನ್ನುಡಿ ಮುಗಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬೆಳ್ಳಿಹಬ್ಬ
೧೫ನೇ ಅಗಸ್ಟ ೧೯೭೨,
ಬೆಳಗಾವಿ.

ಬಾ. ಯ. ದೇಶಪಾಂಡೆ
(ಅಂಣುಗುರೂಜಿ.)

ಒಪ್ಪೋಲೆ

ಕೈಬರಹದ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆ, ಮುದ್ರಣಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿಯ ಲೋಪದೋಷ ಹಾಗೂ ಮುದ್ರಾರಾಕ್ಷಸನ ಹಾವಳಿಯಿಂದ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತಪ್ಪುಗಳು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ. ಓದುಗರು ಅವುಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಓದಬೇಕೆಂದು ಕೋರಿಕೆ. ಕೆಲವೊಂದು ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಈ ಒಪ್ಪೋಲೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿಪಡಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಪುಟ	ಸಾಲು	ತಪ್ಪು	ಒಪ್ಪು
೪೦	೧೧	ಬಟ್ಟೆ ಉಟ್ಟು	ಬಳೆ ಇಟ್ಟು
೪೪	೭	ಶಿವರಾವ	ಶಾಮರಾವ
೪೪	೨೦	೧೯೦೧	೧೯೨೧
೪೫	೧೧	ಗಾವಡೆ	ಕಾಗವಾಡೆ
೪೭	೧೦	ಅಣ್ಣಾರಾವ	ಅಪ್ಪಾರಾವ
೪೮	೨೦	ಮುನೊಳ್ಳಿ	ಯಕ್ಕುಂಡಿ
೧೧೧	೨೨	ಭೆರೀತಿ	ಆರೀತಿ
೧೧೧	೨೩	ಆಟ್ಟಿ	ಭೆಟ್ಟಿ
೧೫೭	೫	೧೯೪೫	೧೯೪೪
೧೫೯	೧೩	ಆರ್. ಎಚ್. ಕುಲಕರ್ಣಿ	ಇವರನ್ನು ಸಪ್ಟೆಂಬರದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿದರು.
,,	೧೪	ಆದಿ	ಶಕುಂತಲಾ ಧಾಮಣಕರ ಆದಿ
,,	೧೪-೧೫	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರನ್ನು
೧೬೦	೯	ದೊಡವಾಡ	ಹೆಬ್ಬಾಳ, ರಾಮಪ್ಪಾ ದೊಡವಾಡ
೧೮೪	೧೨	ಬೆಲಭಾವಿ	ಚಿಲಭಾವಿ
೧೮೯	೨೬	ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ	ನಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ,
೧೯೪	೧೬	ಶಿವಾಜಿ	ಶಾಮಜಿ
೧೯೮	೪	೧೮	೧೨
೨೦೭	೧೨	ರಂಗದಹೊಳಿ	ಗುತ್ತಿ
೨೦೯	೧	ಏಗೆ	ಅವನಿಗೆ

ಪುಟ	ಸಾಲು	ತಪ್ಪು	ಒಪ್ಪು
೨೧೨	೫	ಮೇಲಪುಟ್ಟಿ	ಮೋಲಮಟ್ಟಿ
೨೧೩	೧೧	ಭೂಳಿ	ಭೂಸಿ
೨೧೩(I)	೯–೧೦	ಗಂಗಪ್ಪಾ ಯಮಕನಮರ್ಡಿ, ತಿಪ್ಪಣ್ಣಾ ಬೆಟಗೇರಿ, ಗೌಡಪ್ಪಾ ಭದ್ರಕಾಳಿ, ವಾಸುದೇವ ಕದಮ, ನಾರಾಯಣ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಇವರು ೧೯೪೨ ರ ಆಗಸ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂಧಿತರಾಗಿದ್ದರು.	
೨೧೩–೨೧೬		ಈ ಪುಟಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಎರಡುಸಲ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿವೆ.	
೨೧೪ (I)	೭	೨೬–೧೧-೧೯೪೨	೨೩-೧೧-೧೯೪೨
,,	೧೯	೨೩–೧೧–೧೯೪೨	೨೪-೧೧-೧೯೪೨
೨೧೬(I)	೧೪	ದಾದಾ	ಮಾಮಾ
,,	೨೮	ದರ್ಶಂಕಿತ	ಕಲಂಕಿತ
೨೧೪(II)	೧೦	ಕೇಶವ ಈ ಹೆಸರು ೧೧ ನೇ ಸಾಲಿನ ಆರಂಭಕ್ಕೆ ಬೇಕು.	
೨೧೬(II)	೧೩	ನಿಃಶಸ್ತ್ರ	ಸಶಸ್ತ್ರ
೨೫೦	೨೦	ಗೆಟಗಿ	ಇಟಗಿ
೨೫೩	೧೨	ಫವಳೆ	ಧವಳೆ
೨೫೩	೧೬	ರಂಗಣ್ಣಾ	ರಂಗಣ್ಣಾ
೨೬೦	೨೦	ಡಿ.ವಾಯ್.ಐಸ್.ಪಿ.	ಡಿ. ವಾಯ್. ಎಸ್. ಪಿ.
೨೮೬	೧೭	ಮುಂಬದಡ್ಡಿ	ಮುಂಬರಡ್ಡಿ
೨೯೪	೨೮	ಮುಂಗೂರಿನ	ಮೂಂಗೂರಿನ
೨೯೬	೨೦	ಕೊಕಟ	ಕೊಶಟ
,,	೨೫	ಕೊಪ್ಪ	ಕೋಷ್ಟಿ
೩೦೪	೭	ಬಸವಣೆ	ಬನೋನೆ
೩೦೫	೧೧	ಮರುಸಾರಾಧ್ಯ	ಮರುಳಾರಾಧ್ಯ
೩೦೬	೧	೩	೧೩

ಸಂಪುಟ ೧

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯ ಮಾರ್ಗಗಳು

೧

ಸಶಸ್ತ್ರ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕಿಡಿಗಳು ! ೧/೨೧

ಆತ್ಮಬಲಿದಾನದ ಅಮರಗಾಥೆ !

೨

ತಿಲಕಯುಗ ೨೩/೪೧

ಅಸಂತೋಷದ ವಡವಾನಲ.

೩

ಗಾಂಧಿಯುಗ ೪೩/೧೦೮

ಅಸಹಕಾರ ಆಂದೋಲನ - ಕಾಯದೆಭಂಗದ ಕಾಳಗ.

೪

ಚಲೇಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿ—೧ ೧೦೯/೧೫೮

ಹೋರಾಟದ ಸಂಘಟನೆ ಹಾಗು ಸ್ವರೂಪ.

೫

ಚಲೇಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿ—೨ ೧೫೯/೩೧೮

ಹೊರಾಟದ ಘಟನೆಗಳು.

ಕರ್ಝನ್ ವಾಯಲಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಮಗ ಹೊಡೆದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ಮದನಲಾಲನ ತಂದೆಯು ಭಾರತ ಮಂತ್ರಿ ಮೋರ್ಲೆ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ತಂತಿ ಕಳಿಸಿ ದು:ಖ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದನಲ್ಲದೆ ಮದನಲಾಲ ನನ್ನ ಮಗನಲ್ಲ, ಅವನನ್ನು ನಾನು ಮಗನೆಂದು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ. ಮದನಲಾಲನ ಅಣ್ಣನೂ ಹೀಗೇ ಮಾಡಿದ. ಮದನಲಾಲನಿಗೆ ಈ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿಯಿತು. ಗಲ್ಲಿಗೇರುವವರೆಗೂ ಆ ತಂದೆಯ ಮತ್ತು ಅಣ್ಣನ ಮುಖ ಸಹ ನೋಡುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ.

ಮದನಲಾಲ ಧಿಂಗ್ರಾನ ಕೃತ್ಯದ ನಿಷೇಧ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಲಂಡನ್‌ದಲ್ಲಿಯ ಶಿಷ್ಟ ಭಾರತೀಯರು ಒಂದು ಸಭೆ ಕರೆದರು. ಈ ಸಭೆಗೆ ಆಗಾಖಾನರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಸುರೇಂದ್ರನಾಥ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ, ಮಂಚರಜಿ, ಭಾವನಗರಿ ಮುಂತಾದವರು ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು. ಸಾವರಕರರ ಗುಂಪು ಈ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ಭಾಷಣಕಾರರು ಮದನಲಾಲ ಧಿಂಗ್ರಾನ ನಿಷೇಧ ಮಾಡಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ನಿಷೇಧ ಗೊತ್ತುವಳಿ ಮಂಡಿಸಿ ಅದು ಸರ್ವಾನುಮತದಿಂದ ಸ್ವೀಕೃತವಾಯಿತೆಂದು ಸಾರುವದರಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ವಿರೋಧವಿದೆಯೆಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಗು ಬಂತು. ಯಾರವರು ? ಎಂದು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಗೆಮಾಡಿ ಕೇಳಿದರು. ಸಾವರಕರರು “ ನಾನೇ ” ಎಂದು ಎದ್ದುನಿಂತರು. ಪಾಮರ ಎಂಬ ಸಾಹೇಬನು ಹಾರಿಬಂದು ಬಡಿಗೆಯಿಂದ ಸಾವರಕರರ ತಲೆಗೆ ಬಡೆದನು. ಸಾವರಕರರಿಗೆ ತುಸು ಗಾಯವಾಗಿ ಅವರ ಕನ್ನಡಕ (ಚಾಳಿಸಿ) ಒಡೆಯಿತು. ಸಾವರಕರರ ಸಹಕಾರಿ ಆಚಾರ್ಯ ಎಂಬವರು ಲಾಠಿಯಿಂದ ಪಾಮರನನ್ನು ಥಳಿಸಿದರು. ಸಭೆ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯವಾಯಿತು. ಲಂಡನದಲ್ಲಿ ಗಡಿಬಿಡಿಯೇ ಗಡಿಬಿಡಿ. ಎಲ್ಲರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಮದನಲಾಲ ಧಿಂಗ್ರಾ ಮತ್ತು ಸಾವರಕರರ ಹೆಸರೇ ಹೆಸರು. ಧಿಂಗ್ರಾನ ಕೃತ್ಯದ ನಿಷೇಧಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವೆಂದರೆ ಅವನ ಕೃತಿಗೆ ಸಮರ್ಥನವೇ ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಅನ್ನಹತ್ತಿದರು. ಜವಾಹರಲಾಲರು ಆಗ ಲಂಡನದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಧಿಂಗ್ರಾನ ಈ ಸಾಹಸದಿಂದ ಲಂಡನ ನಗರವೇ ಅಲ್ಲೋಲ್ಲ ಕಲ್ಲೋಲ ವಾಗಿದ್ದರೂ ಭಾರತ ಭವನದ ಕಡಗೆ ಇಣಿಕಿ ಸಹ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯ ತರುಣರ ಈ ಗುಂಪಿನವರ ಕಡೆಗೆ ಸುಳಿಯಲೂ ಬಾರದೆಂದು ಅವರ ತಂದೆ ಮೋತಿಲಾಲರು ಮಗನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. ಧಿಂಗ್ರಾ ತಾನು ಮಾಡಿದ್ದು ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯ ಅದರಿಂದ ತನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿದೆ ಆನಂದದಿಂದ ಗಲ್ಲಿಗೇರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಫಾಸೀ ಕಂಬವನ್ನೇರಿ ಹುತಾತ್ಮನಾದ, ಅಣ್ಣನು ಜೇಲಿನ ಹೊರಗೆ ಅವನ ಕಡೆಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಧಿಂಗ್ರಾ ಅವನನ್ನು ನೋಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ !

ಮುಂದೆ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜಯಾದಶಮಿಯ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಸಾವರಕರರು ಒಳ್ಳೇ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಆಚರಿಸಿದರು. ಆ ಸಭೆಗೆ (ಮಹಾತ್ಮಾ) ಮೋಹನದಾಸ ಗಾಂಧಿ

ಯವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಸಾವರಕರರ ವಕ್ತೃತ್ವ ಕೇಳಿ ಅವರು ಅವರ (ಸಾವರಕರರ) ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಿದರು.

ಇತ್ತ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರ ಚಟುವಟಿಕೆ ಜೋರಾಗಿಯೇ ನಡೆಯುಹತ್ತಿದವು. ಅಹಮದಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ವ್ಹಾಯಸರಾಯರ ಮೆರವಣಿಗೆಯಮೇಲೆ ಬಾಂಬ ಬಿತ್ತು.ಸಂಶಯದಿಂದ ಸಾವರಕರರ ತಮ್ಮ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿದರು, ಬಿಟ್ಟರು.

ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಅನುಶೀಲನ ಸಮಿತಿ, ಸ್ವಾಧೀನ ಭಾರತ ಎಂಬ ಸಂಘಗಳೂ, ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ಗದರ ಸಂಘಟನೆಯೂ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಅಭಿನವ ಭಾರತ ಸಂಘವೂ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಸಶಸ್ತ್ರಕ್ರಾಂತಿಯ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಹತ್ತಿದವು. ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ವಾಮನ ಭಟ್ಟ ಬಾಬಾಸಾಹೇಬ ಖರೆ, ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ ಕೇಶವರಾವ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಮೊದಲಾದವರು ಪ್ರಾಂತ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ಬೆಳೆಸುವಕಾರ್ಯ ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಡಾ|| ಖಾನವೋಜಿ. ಪಂಡಿತ ಕಾಶೀರಾಮ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ಗಣೇಶ ಪಿಂಗಳೆ ಇವರ ಗದರ ಸಂಘಟನೆಯೂ ಕಾರ್ಯತತ್ಪರವಾಯಿತು. ಮುಂಬೈ ಹತ್ತಿರದ ವಸಯಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಂಬಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಸುರು ಆಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸಾಮಗ್ರಿ ಮತ್ತು ಪಿಸ್ತೂಲು ಕಳಿಸುವ ಕೆಲಸ ಸಾವರಕರರ ಗುಂಪು ಲಂಡನ್ನಿನಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಕಾರ್ಯ ಬಾಹುಲ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಭಾರದಿಂದ ಸಾವರಕರರ ಆರೋಗ್ಯ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಕೆಲದಿನ ಪ್ಯಾರೀಸದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗೆ ಹೋಗಿ, ತಿರುಗಿ ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಬಂದು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮರಳುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಮಿತ್ರರು ಬೇಡ ಬೇಡವೆಂದು ಆಗ್ರಹ ಪಡಿಸಿದರೂ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಗಿದೆ ಮಾತೃಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರ ಮಿತ್ರರು ನನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ವಿಧವಿಧದ ಚಿತ್ರ ಹಿಂಸೆ ಸಹಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಕೇವಲ ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಸಲಹೆಗಾಗಿ ಲಂಡನದಲ್ಲಿ ದೂರಿರುವದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದೂ, ತಾನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೋಗಲೇ ಬೇಕೆಂದೂ, ಉಳಿದವರು ಇಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ವಿಧಿಯು ಬೇರೆ ಯೋಜನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಿದ್ದ.

೧೯೦೬ ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿ ಸಶಸ್ತ್ರ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರ ಸಂಘಟನೆ ಮಾಡಿ ಫರಾರಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಆರೋಪದಿಂದ, ಭಾರತಸರಕಾರ ಹೊರಡಿಸಿದ ವಾರಂಟದ ಮೇರೆಗೆ, ಪ್ಯಾರೀಸದಿಂದ ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಬಂದ ದಿನವೇ ಸ್ಟೇಶನ್ ಮೇಲೆ ಸಾವರಕರರನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿದರು.

ಹಡಗದಿಂದ ಡೋವರ ಕಡಲ್ಗಾಲುವೆ ದಾಟಿ ಮುಂದೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಕ್ಯಾಲೇ ಬಂದರದಿಂದ ಮಾರ್ಸಲ್ಸಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ಫ್ರಾನ್ಸದ ದಕ್ಷಿಣ ತುದಿಗೆ ರೇಲಿನಿಂದ ಬಂದು ಮತ್ತೆ

ಹಡಗ ಏರಿ ಭೂಮಧ್ಯ ಸಾಗರದಿಂದ ಏಡನ್ನ ಮೇಲಿಂವ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುವದು ನಿತ್ಯದ ರೂಢಿಯ ದಾರಿ. ಅದು ಸಮೀಪವಾಗುವದು. ಆದರೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಭಾರತೀಯ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು ಸಂಘಟನೆ ನಡಿಸಿದ್ದು ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಏನಾದರೂ ಗಡಿಬಿಡಿ ಆದೀತೆಂದು ತಿಳಿದು ಸಾವರಕರರನ್ನು ಮೋರಿಯ ಎಂಬ ಹಡಗದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ನಡುವೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲಿಸದೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಬೇಕೆಂದೂ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಯಾಲೆ ಮಾರ್ಶಲ ರೇಲ್ವೆದಾರಿ ತಪ್ಪಿಸಿ ಫ್ರಾನ್ಸ ಪೋರ್ತುಗಾಲ ಸುತ್ತುವರಿದು ಬಿಸ್ಕೆ ಉಪಸಾಗರದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಮಾರ್ಸೆಲ್ ಮುಖಾಂತರ ಏಡನ್ನಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದೂ ಯೋಜನೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

೧೯೦೬ ರಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣಕ್ಕಾಗಿ ೧೯೧೦ ರಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧನ ! ಪಾಸಪೋರ್ಟು ಮುಂಬೈ ಸರಕಾರದಿಂದ ಭಾರತಸರಕಾರದಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡೇ ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಬಂದ ಸಾವರಕರರ ಮೇಲೆ ಫರಾರಿಯ ಆರೋಪ ! ಎಲ್ಲವೂ ವಿಚಿತ್ರ ! ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸೋಜಿಗ !

ಸಾವರಕರರನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಳಗಿಂದ ರೇಲ್ವೆ ಮುಖಾಂತರ ಮಾರ್ಸೆಲ್ಸಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವರೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರಮಿತ್ರರು ಅವರನ್ನು ಪೋಲಿಸರಿಂದ ಓಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಹೊಂಚು ಹಾಕಿದರು. ಆದರೆ ಹಡಗಿನದಾರಿ ಬೇರೆಯಾಯಿತು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಸೆಲ್ಸಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿಕಳಿಸಲು ಸಾವರಕರರು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಹಡಗವು ಮಾರ್ಸೆಲ್ಸಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಬಾರದೆಂದು ಆಜ್ಞೆ ಕೊಡಲಾಗಿದ್ದರೂ ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತಾಂತ್ರಿಕ ದೋಷ ಉಂಟಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಹಡಗ ಮಾರ್ಸೆಲ್ಸ ಬಂದರದಿಂದ ೨ ಫರ್ಲಾಂಗ ದೂರದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ದುರಸ್ತಿಗಾಗಿ ನಿಂತಿತು.ಇದೇ ಕೊನೆಯಸಂಧಿ,ಈಗ ತಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ಫಾಸಿ ಅಥವಾ ಆಜನ್ಮ ಕಾರಾಗ್ರಹವಾಸ ತಪ್ಪಿದಲ್ಲ ಎಂದು ಸಾವರಕರರು ಯೋಚಿಸಿ, ಯುಕ್ತಿ ಹುಡುಕ ಹತ್ತಿದರು. ಹಡಗಿನಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ದಂಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಅಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಯ್ದೆಗನುಸರಿಸಿ ಫ್ರಾನ್ಸದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ ಪೋಲಿಸರಿಗೆ ಬಂಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿಯ ಸಂಡಾಸಕ್ಕೆ ಮೂತ್ರದ ನೆವಮಾಡಿ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ದಾರಿ ಸಿಗುವದೋ ಎಂದು ನಿರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದರು. ಸಂಡಾಸಿನ ಮೇಲ್ಗಡೆ ಕಿಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಗಜಗಳಿಲ್ಲದ್ದನ್ನೂ ಅದು ಒಂದು ಅಡಿ ವ್ಯಾಸ ಉದ್ದಿರುವದಾಗಿಯೂ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಈ ಸಂಧಿಬಿಡಬಾರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಒಂದೆರಡು ಗಂಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಡಗು ದುರುಸ್ತಿ ಆಗಿ ಸುರುವಾಗುವದೇ ತಡ ಸಾವರಕರರು ಪೋಲೀಸ ಕಾವಲುಗಾರರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಸಂಡಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಅದರ ಬಾಗಿಲು ಕಾಜಿನವಿದ್ದವು ಒಳಗೆ ಹೊಕ್ಕವರೇ ಬಾಗಿಲಕ್ಕೆ ಬೋಲ್ಟು ಹಚ್ಚಿ ಮೈಮೇಲಿನ ಓವ್ಹರ ಕೋಟ ಕಾಜಿನ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ತೂಗುಹಾಕಿ ಹೊರ

ಗಿನವರಿಗೆ ಕಾಣದಂತ ಮಾಡಿ ಟಣ್ಣನೇ ಗವಾಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಆ ಕಿಂಡಿಯೊಳಗಿಂದ ಶರೀರ ಮುದುಡಿಸಿಕೊಂಡು ರಕ್ತಬಂಬಾಳವಾದ ಶರೀರವನ್ನು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿಸಿದರು ! ಹಡಗೆ ಚಲಿಸುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಸಂಡಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದ ಕೈದಿ ಇನ್ನೂ ಏಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸಂಶಯ ಪಟ್ಟು ಪೋಲಿಸರು ಬಾಗಿಲು ಮುರಿದು ನೋಡುತ್ತಾರೆ, ಕೈದಿಯಿಲ್ಲ ! ಸಣ್ಣ ಕೈದಿ ಅಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡಾಯ ಹೂಡಿದ ಪ್ರಚಂಡ ಕೈದಿ ! ಸಾವರಕರರು ಜೀವದ ಪರಿವೆ ಇಲ್ಲದೆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಈಜುತ್ತ ದಂಡೆಗೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿದರು ! ಪೋಲೀಸರು ಹಡಗಿನ ಕಪ್ತಾನನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಹಡಗ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಲು ಹೇಳಿದರು. ದುರ್ಬೀನು ಹಚ್ಚಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ, ಒಂದು ಟೆಂಗಿನಕಾಯಿಯಂಥ ವಸ್ತುವು ದಂಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವದು ಕಂಡಿತು. ಹಡಗವು ತಿರುಗಿಬಂದು ಬೆನ್ನಟ್ಟುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಾವರಕರರು ಮಾರ್ಸೆಲ್ಸ ಬಂದರದ ಓಣಿಯಲ್ಲಿ ೩ ಫರ್ಲಾಂಗ ಓಡಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದ ಮಿತ್ರರು ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹಡಗವು ಬಂದರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವರೊಳಗಿನ ಬ್ರಿಟಿಶ ಪೋಲೀಸರು, ಫ್ರಾನ್ಸದ ಪೋಲೀಸರ ಕೈ ಬೆಚ್ಚಗೆ ಮಾಡಿ ಸಾವರಕರರನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬಂಧಿಸಿ ಬೇಡಿಹಾಕಿ ತಿರುಗಿ ಹಡಗದ ಮೇಲೆ ಒಯ್ಯುವದಕ್ಕೂ ವಿ. ವಿ. ಅಯ್ಯರ. ಮೆಡಮ್ ಕಾಮಾ ಮುಂತಾದ ಸಾವರಕರರ ಜೀವದ ಮಿತ್ರರು ಕಾರ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬರಲಿಕ್ಕೂ ಗಂಟುಬಿತ್ತು. ಕೇವಲ ಅರ್ಧಘಂಟೆ ತಡವಾಗಿ ಘಾತವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲದ್ದಿದ್ದರೆ ಆ ಕಾರಿನಿಂದ ಸಾವರಕರರು ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗಿಯೇ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು ! ವಿಧಿಲಿಖಿತ ಮೀರುವವರು ಯಾರು ?

ಸಾವರಕರರನ್ನು ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪೇಶಲ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಮುಂದೆ ಹಾಜರ ಮಾಡಿದರು. ಖಟ್ಲೆ ಸುರುವಾಯಿತು. ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ೩೭ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕರನ್ನೂ ಖಟ್ಲೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು, ೨೦-೧೨-೧೯೧೦ ನೇ ದಿನ ತೀರ್ಪು ಹೊರಬಿದ್ದು ಸಾವರಕರರಿಗೆ ೨೫ ವರ್ಷ ಆಜನ್ಮ ಕರೀನೀರಿನ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ಚಂದಾವರಕರ ಕೇಶವ (ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಬುವಾ) ಅವರಿಗೆ ೧೫ ವರುಷ, ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ಖರೆಯವರಿಗೆ ೧೦ ವರುಷ, ಉಳಿದವರಿಗೆ ಚಿಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು.೧೧ ಜನರನ್ನು ನಿರ್ದೋಷಿಗಳೆಂದು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು. ಜಾಕ್ಸನ್ ಕಲೆಕ್ಟರನ ಕೊಲೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಖಟ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ೩೦-೧-೧೯೧೧ ಕ್ಕೆ ಸಾವರಕರರಿಗೆ ಪುನ: ೨೫ ವರುಷ ಕರೀನೀರಿನ ಶಿಕ್ಷೆ ಆಯಿತು. ಯಾವದೇ ದೇಶಭಕ್ತನಿಗೂ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಇವರಲ್ಲಿ ಸಾವರಕರರೇ ಪ್ರಥಮವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಸಿ ಇತಿಹಾಸ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಅವರನ್ನು ಅಣ್ಣನಿದ್ದ ಅಂದಮಾನ ಜೇಲಿಗೆ ಕಳಿಸಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ವಿಧವಿಧದ ನರಕಯಾತನೆ ಭೋಗಿಸಿದರು. ಅವರೊಂದಿಗೆ ಅಂದಮಾನ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಉಪೇಂದ್ರ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ, ಉಲ್ಲಾಸಕರ ದತ್ತ, ಅಶುತೋಷ ಲಾಹಿದಿ (ಎಂ. ಎ. ಪದವೀಧರ) ನಾನಿ

ಗೋಪಾಳ (ವಯ ೧೬) ಮುಂತಾದ ಬಂಗಾಲದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಯುವಕರೂ ಇದ್ದರು. ಗಾಣಗಳಿಗೆ ಎತ್ತುಗಳಂತೆ ಹೂಡಿ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಬಾರಕೋಲಿನಿಂದ ಬಡೆಯುವದು, ಛಟಕಿ ಹೊಡೆಯುವದುಕ್ಕೈಯಿಂದ ರಕ್ತ ಚಿಮ್ಮುವವರೆಗೆ ಕಾತಿ ಹೊಸೆಯುವದು, ಪಲ್ಲೆದಲ್ಲಿ ಹಾವಿನತುಂಡು ಹುಳಹುಪ್ಪಡಿ ಬಂದರೂ ತಿನ್ನುವದು ಮುಂತಾದ ಚಿತ್ರ ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಸಹಿಸಿದರು. ಎಣ್ಣೆಯ ಗಾಣಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತು ಇಂದೂಭೂಷಣ ಎಂಬ ಬಂಗಾಲಿ ತರುಣ ಉರುಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅಸುನೀಗಿದ. ಭಾಯಿ ಪರಮಾನಂದ ಭಾನೂ ಸಿಂಘರೂ ಅಲ್ಲಿ ಭಾರೀಕಷ್ಟ ಸಹಿಸಿದರು.

ತಿನವೆಲ್ಲಿಯ ಕಲೆಕ್ಟರ ಆ್ಯಶ್ ಎಂಬವನನ್ನು ಮೀನಾಕ್ಷಿ ರೇಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ವಂಚಿ ಅಯ್ಯರ ಎಂಬ ತರುಣನು ಗುಂಡಿಕ್ಕಿಕೊಂದು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿದ.

೧೯೦೭ ರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ‘ಮಾಣಿಕ ತಳಾ’ ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕ್ರಾಂತಿ ಪ್ರಕರ್ಣ ಉಪಸ್ಥಿತವಾಯಿತು. ಕನ್ಹಯಲಾಲ ದತ್ತನೆಂಬ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರನು ಈ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರ ಕ್ಥನಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರಚಾಲಕನಿದ್ದ. ಬಾಂಬುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಮೇಲೆ ಎಸೆದು ಅವರನ್ನು ಯಮಸದನಕಟ್ಟುವದೇ ಈ ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಫಿತೂರಿಗಳ ದ್ರೋಹದಿಂದ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸುಳಿವು ಹತ್ತಿ ಒಳಸಂಚು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು ಬಂಧಿತರಾದರು. ಮಾಫೀ ಸಾಕ್ಷಿದಾರ ವೀರೇಂದ್ರನನ್ನು ಅಲಿಪೂರ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ಗುಂಡಿಕ್ಕಿಕೊಂದ ಆರೋಪದಿಂದ ಕನ್ಹಯಾಲಾಲನಿಗೆ ಗಲ್ಲಿನ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಮೃತ್ಯುದೇವತೆಯ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ತಲೆ ಇಡುವಮುಂಚೆ ಅವನ ತೂಕ ೧೬ ಪೌಂಡು ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತಂತೆ ! ಈ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಸಂಚಿನಲ್ಲಿ ಅರವಿಂದ ಘೋಷರೂ ಇದ್ದರು.

೩೦ ನೇ ಎಪ್ರಿಲ ೧೯೦೮ ರಂದು ಮುಝಫರಪುರಧ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಅನೇಕ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆವಿಧಿಸಿದ ಕಿಂಗಫರ್ಡ ಸಾಹೇಬ ಮುಝಫರಪುರಕ್ಕೆ ಬರುವಸುದ್ಧಿ ತಿಳಿದು ಕೇವಲ ೧೮ ವರ್ಷದ ಖುದೀರಾಮ ಭೋಸನು ಅವನನ್ನು ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಅವನ ಗುರಿ ತಪ್ಪಿತು. ಖುದಿರಾಮನಿಗೆ ಆಗಸ್ಟ ೧೧, ೧೯೦೮ ರಂದು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದರು. ಅವನ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಫುಲ್ಲ ಚಾಕಿ ಎಂಬವನು ಪಿಸ್ತೂಲಿನಿಂದ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ.

ಅಮೀರ ಚಂದ ಎಂಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರನು ದಿಲ್ಲಿ–ಲಾಹೋರ ಬಾಂಬ ಪ್ರಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ದುರ್ದೈವದಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಅವನ ದತ್ತಕಮಗನೇ ತಂದೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅಮೀರ ಚಂದನಿಗೆ ಗಲ್ಲಿನ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಅವನ ಜೊತೆಗೆ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅವಧ ಬಿಹಾರಿ ಎಂಬುವನಿಗೂ ಗಲ್ಲಿನ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು.

ಜೋಧಪುರದ ಬಾಲಮುಕುಂದನೆಂಬವನಿಗೆ ದಿ॥ ೨೩ ಡಿಸೆಂಬರ ೧೯೧೨ ರಂದು ದಿಲ್ಲಿಯ ಚಾಂದಣೀಚೌಕಿನಲ್ಲಿ ವ್ಹಾಯಿಸರಾಯ ಲಾರ್ಡ ಹಾರ್ಡಿಂಜರ ಮೆರವಣಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬಾಂಬು ಎಸೆದ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಫಾಸಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಆಯಿತು. ದಿ. ೧೨ ಮೇ ೧೯೧೫ ರಂದು ಫಾಸಿಯ ಹಗ್ಗವನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ತಾನೇ ಕೊರಳಿಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಅವನು ಜೀವತೊರೆದ. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ರಾಮರಖಿದೇವಿಯು ಸಹಗಮನ ಮಾಡಲು ಮೃತ ದೇಹವನ್ನು ಬೇಡಿದಳು. ಸರಕಾರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗವಳು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರ ಧರಿಸಿ ಧ್ಯಾನಸ್ಥಳಾದವಳು ಜಡದೇಹವನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪತಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡಳು !

ಬಾಲಮುಕುಂದನ ಜೊತೆಗೆ ವಸಂತಕುಮಾರ ವಿಶ್ವಾಸ, ಲಾಲಾ ಹನುಮಾನ ಸಹಾಯ ಇವರನ್ನೂ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದರು.

೧೯೧೪ ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪಂಜಾಬದ ಕರ್ತಾರಸಿಂಗ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ವೀರ ಪಿಂಗಳೆ, ಶಚೀಂದ್ರ ಸನ್ಯಾಲ, ರಾಸ ಬಿಹಾರಿ ಮುಂತಾದವರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯವೆಬ್ಬಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರು. ಭಾಯಿ ಪರಮಾನಂದರು ಇವರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾದರು. ೨ ನೇ ಫೆಬ್ರುವರಿ ೧೯೧೫ ನೇ ದಿನ ಬಂಡಾಯದ ತಾರೀಖು ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಫಿತೂರಿಗಳ ಆಟದಿಂದ ಅದು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿದು ಅಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು. ಪಿಂಗಳೆ ಮತ್ತು ಕರ್ತಾರಸಿಂಗರಿಗೆ ಫಾಸಿ ಆಯಿತು.

ಬಂಗಾಲದ ಯತೀಂದ್ರನಾಥ ಮುಖರ್ಜಿ, ನಲಿನಿ ಬಾಗಚಿ, ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತದ ನಂದಲಾಲ ದೀಕ್ಷಿತ, ಪಂಜಾಬದ ಬಾಬರ ಅಕಾಲಿ ಇವರೆಲ್ಲ ತಾಯ್ನಾಡಿಗಾಗಿ ಹುತಾತ್ಮರಾದರು ! ಬಂಗಾಲದ ಬಂತಾ ಸಿಂಗನು ಪೋಲಿಸರಿಗೆ ಸಿಂಹಸ್ವಪ್ನವಾಗಿದ್ದನು. ಅವನು ಪೋಲೀಸರೊಡನೆ ಹೋರಾಡುತ್ತ ವೀರಮರಣವನ್ನೈದಿದ. ಈ ಮೊದಲನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಸುರುವಾದಾಗ ಭಾರತೀಯ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು ಜರ್ಮನಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೈಸರನನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದರು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಎಮ್‌ಡೆನ್ ಎಂಬ ಜರ್ಮನ್ ಜಲಾಂತರ್ಗಾಮಿ ಬಂಗಾಲ ಉಪಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಕೆಲವು ಸರಕು ಹಡಗಗಳನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಿತು. ಈ ಜಲಾಂತರ್ಗಾಮಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರ ಡಾ. ಚಂಪಕರಾಮನ್ ಪಿಳ್ಳೈಯವರಿದ್ದರು ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಅದು ಮುಳುಗಿ ಅವರಿಗೆ ಜಲಸಮಾಧಿಯಾಯಿತು ! ಅವರು ೧೯೧೫ ರಲ್ಲಿ ಕಾಬೂಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಸರಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಜೀವಂತ ಇಲ್ಲವೆ ಮೃತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಕೊಡುವವರಿಗೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಬಹುಮಾನ ಕೊಡುವದಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರಕಾರವು ಸಾರಿತ್ತು. ಇಂಥ ಕ್ರಾಂತಿವೀರನ ಪತ್ನಿಯು ಡಿಸೆಂಬರ ೧೯೭೨ ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾಥೆಯಾಗಿ ಅಗತಿಕಳಾಗಿ ಅಸು

ಅಂದಮಾನದಿಂದ, ಆರೋಗ್ಯಹಾನಿಯಾಗಿ ಮರಣಾಸನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕೈದಿಯಾಗಿಯೇ ಬಂದು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧರಾಗಿ ಎಷ್ಟೋವರ್ಷ ಉಳಿಯ ಬೇಕಾಯಿತು. ಆವರ ಬಿಡುಗಡೆ ಅನಿರ್ಬಂಧವಾಗಿ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಜನರು ಸಹಿ ಮಾಡಿ ಅರ್ಜಿ ಸಹಿಮಾಡಲು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮುಖಂಡರೂ ಸಹ ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಪ್ರಾಂತಿಕ ಸರಕಾರಗಳು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗಲೂ ಸಾವರಕರರ ಜಪ್ತಪುಸಕಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿರ್ಬಂಧ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ತೆಗೆಯಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಿಕ್ಕು ಎಷ್ಟೋ ವರುಷಗಳಾದರೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರಕಾರವು ಜಪ್ತುಮಾಡಿದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರ ಆಸ್ತಿ ತಿರುಗಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಬಹಳವೇನು ೧೯೦೫ ನೇ ಇಸ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಸಾವರಕರರು ಬಿ. ಎ. ಪಾಸಾಗಿದ್ದರೂ ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರಕಾರ ಅವರ ಪದವಿಯನ್ನು ತಡೆ ಹಿಡಿದಿತ್ತು. ಅದನ್ನಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ೧೯೪೭ ನೇ ಇಸ್ವಿಯಲ್ಲಾದರೂ (ನಮ್ಮ ಸರಕಾರ) ತಿರುಗಿ ಕೊಡಬಾರದಾಗಿತ್ತೇ? ಅದನ್ನು ೧೯೬೦ರಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಕ್ಕು ಹದಿಮೂರು ವರ್ಷಗಳನಂತರ ಕೊಡುವದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಔಚಿತ್ಯವಿತ್ತು ?

ಹೀಗಾಗಲು ಕಾರಣವೆಂದರೆ ತಮ್ಮ ದಾರಿಗೆ ಬರದಿದ್ದವರ ಬಗ್ಗೆ ಮುಖಂಡರಿಗಿದ್ದ ತಾತ್ಸಾರ ಭಾವನೆ. ಮತಭೇದಗಳಿರುವದು ಸಹಜವಾಗಿದ್ದರೂ ಪರಸ್ಪರರ ಬಗೆ ಆದರ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಬೇಕು. ಮುಖಂಡರಲ್ಲಿಯೇ ಇದರ ಅಭಾವವಿರುವದು ದೇಶದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಲಾರದು.

ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಅಡ್ಡಮಳೆ, ರಭಸದ ಮಳೆಯಂತೆ ಮಿಂಚು ಗುಡುಗಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ, ತಿಲಕ. ಗಾಂಧಿಯವರ ಚಳುವಳಿಗಳು ಜಡಿಮಳೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹದಮಾಡಿದವು. ಗಾಂಧಿಯುಗದಲ್ಲಿ ೧೦ ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಚಳುವಳಿಯ ಬಿರುಗಾಳಿಯೂ ಬೀಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ, ಯಾರ ಇಚ್ಛೆ ಇರಲಿ ಬಿಡಲಿ, ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕವಾಗಿಯೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವು. ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರಿಗೆ ಯೋಗಿಗಳೆಂದೂ ತಿಲಕ ಗಾಂಧಿ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಸಾಧಕರೆಂದೂ, ಕರೆಯ ಬಹುದು. ಎಲ್ಲರ ಧ್ಯೇಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರನ್ನು ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದ ಪೂರ್ಣ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ತಿಲಕ-ಗಾಂಧಿಯವರಿಗೇ ಸಲ್ಲುವದು. ಬಿಸಿಲಿನ ಮುಖಕೂಡ ನೋಡದ ಕೋಟ್ಯಾಧೀಶ ಹೆಣ್ಣು-ಮಕ್ಕಳೂ ಕೂಡ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಗುಂಡಿಗೆ, ಲಾಠಿ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ನಗುನಗುತ್ತ ಎದೆಕೊಡುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಹಳ್ಳಿಯ ನಿರಕ್ಷರ ಕುಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇಶಾಭಿಮಾನ ತುಂಬಿ, ಅವರನ್ನು ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಬಲಿದಾನ ಮಾಡಲು ಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸಾಧನೆ ಸಣ್ಣದಲ್ಲ. ಮಣ್ಣಿನಗೊಂಬೆಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಕಳೆ ತುಂಬಿದ ಆ ಜಾದೂಗಾರನ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೊಗಳಿದರೂ ಕಡಿಮೆಯೇ.

ಖುದಿರಾಮ ಬೋಸ, ಭಗತಸಿಂಗ ಮುಂತಾದ ಕ್ರಾಂತಿವೀರರು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿದಾಗ

ಭಾರತ ದೇಶದಲ್ಲಿಯ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಅಭಿಮಾನ ಮತ್ತು ಗೌರವಗಳು ನಿರ್ಮಾಣವಾದವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಅದರೆ ಅದು, “ ಯುದ್ಧಸ್ಯ ವಾರ್ತಾ ರಮ್ಯಾ ” ಎಂಬಂತೆ ಕೇಳುವವರ ಕಿವಿಗೆ ಆಕರ್ಷಕವಾಯಿತು. ಅಂತಃಕರಣ ಮಿಡಿದವು. ಆದರೆ ಅಂಥ ತ್ಯಾಗ ತಮ್ಮಿಂದಾಗದೆಂದು ಜನತೆ ಹತಾಶವಾಯಿತು, ನಿಷ್ಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಕುಳಿತಿತು.

ಇನ್ನು ಗಾಂಧಿಯವರ ನಿಃಶಸ್ತ್ರ ಪವಾಡ ತುಸು ನೋಡೋಣ. ಬಾರಡೋಲಿ, ಬೋರಸದ. ಗುಂಟೂರ, ಅಂಕೋಲಾ, ಸಿದ್ದಾಪೂರ, ಹಿರೇಕೆರೂರ, ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕರನಿರಾಕರಣೆಯ ನಿಃಶಸ್ತ್ರ ಆಂದೋಲನ ಕೇವಲ ಭಾರತೀಯರದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಪರರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನೂ ಪಡೆಯಿತು. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲ, ಒಂದು ಕುಟುಂಬ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ತಾಲೂಕಿಗೆ ತಾಲೂಕೇ ಅಸಹಕಾರದಿಂದ. ಶಾಂತತೆಯಿಂದ ಕರ ಬಂದಿ ಪುಕಾರಿಸಿ, ಬಲಿಷ್ಟ ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರಕಾರದ ಸೊಕ್ಕೇ ಇಳಿಸಿದವು. ಆ ತ್ಯಾಗ, ಆ ಸಾಹಸ ಆ ನಿರ್ಭಯತೆ, ಆ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಯಾವ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕನಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದವು ? ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಈ ತಾಲೂಕುಗಳು ಮಾಡಿದ ಸಂಘಟನೆಯ ಹೋರಾಟಗಳೆಂದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲ ಬ್ರಿಟಿಶ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದವಿರುದ್ಧ ನಿರ್ಬಲ ನಿಶ್ಯಸ್ತ್ರ ಜನತೆಯ ಬಂಡಾಯವೇ ಅಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಎದೆತಟ್ಟಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರ ಸಶಸ್ತ್ರ ಸಂಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಒಂದೇ ಜಿಗಿತಕೆ ಕೊನೆಯಮುಟ್ಟಲು ಹಾರ ಬೇಕಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಕೋಟಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಈ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಸೇರುವದು ಕಠಿಣವಾಯಿತು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಬಂಗಾಲ, ಪಂಜಾಬ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಯುವಕರು ಮಾತ್ರ ಹುತಾತ್ಮರಾದರು. ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಭಾರತ ಮಾತೆಯ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ದುಡಿದರು ಹೋರಾಡಿದರು, ಮಡಿದರು. ಉಳಿದ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಅದರಸಂಘಟನೆ ಮೂಡಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಗಾಂಧಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರಕಾರ ವಿದ್ದಾಗ ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಕಾರ್ಯವಾಯಿತು. ೧೯೪೨ ರ ಕೊನೆಯ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಹೆಯ ಪಾತ್ರ ಇಡೀ ಭಾರತದ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನೇ ಪಡೆಯುವಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವಿಯಾಗಲಿಲ್ಲವೇ ? ಈ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತತೆಯು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತಾದರೂ ಆದು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ ಈ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಭೂಗತ ವೀರರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಗುಂಡಿನ ಭಯವಿದ್ದೇ ಇತ್ತು.ಅವರೂ ಕೊನೆಯತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿಯೇ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಸಾವಿರಾರು ನಿಶ್ಯಸ್ತ್ರ ಕ್ರಾಂತಿವೀರರನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೆ ಆಗಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ದಾರಿ ಹೇಡಿಗಳದ್ದಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾದ ಶೂರನಿಗೇ ಅಹಿಂಸೆಯ ಶಸ್ತ್ರ ಹೆಚ್ಚು ಶೋಭಿಸುವದೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು

ಅನೇಕಸಲ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹೇಡಿಗಳಂತೆ, ಷಂಢರಂತೆ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಸಹಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಯಾದರೂ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಗಾಂಧೀಜಿ ಪದೇ ಪದೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರ ಅರ್ಥ ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಆ ದಾರಿ ಸಮ್ಮತವಿತ್ತೆಂದಲ್ಲ. ಅವರದು ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಕಾರದ ದಾರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅನ್ಯಾಯದ ಪ್ರತಿಕಾರವಾಗಲೇ ಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅವರು ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅಹಿಂಸೆಯು ಶ್ರೇಷ್ಠವೋ, ಹಿಂಸೆಯು ಶ್ರೇಷ್ಠವೋ, ಕುಕರ್ಮಿಗಳನ್ನು, ಅತ್ಯಾಚಾರಿಗಳನ್ನು, ಆತತಾಯಿಗಳನ್ನು, ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದು ಪಾಪವೋ ಪುಣ್ಯವೋ ಇತ್ಯಾದಿ ಗಹನ ವಿಚಾರದ ಚರ್ಚೆಮಾಡುವದು ಪ್ರಸ್ತುತವಲ್ಲ. ಅದರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ತತ್ವ ಮಂಥನ ಮಾಡುವ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡೋಣ. ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರಾಗಲೀ,ಶಾಂತಿಮಾರ್ಗಿಗಳಾಗಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕರಾಗಿ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ್ದಾರೆಂದಿಷ್ಟೆ ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಹೇಳಬಯಸುತ್ತೇವೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಕೊನೆಯ ಹೋರಾಟವಾದ ಚಲೇಜಾವ ಚಳುವಳಿ ನಡೆದದ್ದು ೧೯೪೨ ನೇ ಇಸ್ವಿಯಿಂದ ೧೯೪೫ ರವರೆಗೆ. ಮುಂದೆ ಎರಡೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆಯಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಿಟಿಷ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಚಂಡ ಬಂಡೆಗಲ್ಲು ಒಡೆದು ಚೂರುಚೂರಾಯಿತು ! ಭಾರವಾದ ಭದ್ರವಾದ, ಈ ಬಂಡೆಗಲ್ಲು ಒಡೆಯಲು ೧೯೪೨ರ ಹೋರಾಟದ ವಜ್ರ ಸುತ್ತಿಗೆಯ ಕೊನೆಯ ಪೆಟ್ಟು ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದರೂ ತತ್ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಆಂದೋಲನಗಳ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಅದು ಸಾಕಷ್ಟು ಶಿಥಿಲವಾಗಿ ಕೊನೆಯ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಸೀಳಿ ಹೋಳಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ಸುಸಂಘಟಿತವಾಗಿ ಹೋರಾಡಲು ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಭೆ ಅಂದರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸ ೧೮೮೫ ರಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದರೂ ಅದು ತನ್ನ ಮೊದಲಿನ ೨೦ ವರುಷಗಳವರೆಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಬೇಕೆಂಬ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಬೇಡಲು, ಆ ರೀತಿ ಗೊತ್ತುವಳಿ ಮಾಡಲು ಸಹ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ೧೯೦೬ ನೇ ಇಸ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಶಬ್ದ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ದಿ. ದಾದಾಭಾಯಿ ನವರೋಜಿ, ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕ ಮೊದಲಾದ ಉಗ್ರವಾದಿಗಳ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ

ವಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದಲೇ ಭಾರತೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೋರಾಟ ಸುಸಂಘಟಿತವಾಗಿ ಮತ್ತು ದೇಶವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ೧೮೯೭ ರಿಂದ ೧೯೪೭ ರವರೆಗಿನ ೫೦ ವರ್ಷದ ಕಾಲವೇ ಹೋರಾಟದ ಕಾಲ. ಈ ಕಾಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ೧೯೨೦ ರವರೆಗಿನದು ತಿಲಕಯುಗವೆಂದೂ ಮುಂದಿನದು ಗಾಂಧೀಯುಗವೆಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಲೋಕಮಾನ್ಯರೇ ತಿಲಕಯುಗದ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳು, ಪ್ರವರ್ತಕರು. ಅವರಿಗೆ ಹಿಂಬಲ ಮುಂಬಲರಾಗಿ, ಲಾಲಾ ಲಜಪತರಾಯ, ಬಿಪಿನಚಂದ್ರ ಪಾಲ, ಸುರೇಂದ್ರನಾಥ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ. ಅರವಿಂದ ಘೋಷ ಮುಂತಾದವರು ಸಹಾಯಕರಾದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಸರದಾರ ವಲ್ಲಭಭಾಯಿ ಹಾಗೂ ವಿಠ್ಠಲಭಾಯಿ ಪಟೇಲ, ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ಯ, ಪಂಡಿತ ಮೋತಿಲಾಲ ಮತ್ತು ಜವಾಹರಲಾಲ ನೆಹರು, ಚಿತ್ತರಂಜನ ದಾಸ, ಹಕೀಮ ಅಜಮಲಖಾನ, ಡಾ। ಅನಸಾರಿ, ಮೌಲಾನಾ ಆಝಾದ, ಸಾಂಬ ಮೂರ್ತಿ, ಗಂಗಾಧರರಾವ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಕೋಂಡಾ ವೆಂಕಟಪ್ಪಯ್ಯ. ಸತ್ಯಮೂರ್ತಿ, ಖಾನ ಅಬ್ದುಲಗಫಾರಖಾನ ಮುಂತಾದವರು ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ತಿಲಕಯುಗವು ಭಾರತೀಯ ಅಸಂತೋಷದ ಉಲ್ಬಣ ಕಾಲವಾದರೆ ಗಾಂಧೀಯುಗವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕೃತಿಯ ಆಂದೋಲನದ ಬಿರುಗಾಳಿಯ ಕಾಲ.

ತಿಲಕ ಯುಗ

ತಿಲಕಯುಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕಪಿಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಭಾರತದಮೇಲೆ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದ ಘೋರ ಕತ್ತಲೆ ಕವಿದಿದ್ದಿತು. " ಸ್ವರಾಜ್ಯ " ಶಬ್ದವನ್ನಾಗಲಿ, "ವಂದೇ ಮಾತರಂ " ಘೋಷಣೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಧೈರ್ಯ ಆಗ ಯಾರಿಗೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಕಠಿಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅಸಂತೋಷ ಹಬ್ಬಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ೧೮೯೭ ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಮೊದಲನೇ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಖಟ್ಲೆ ಹಾಕಿ ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಭೋಗಿಸಿ, ೧೮೯೮ ರಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಗಿ ಬಂದ ನಂತರ, " ಪುನಶ್ಚ ಹರಿ ಓಂ " ಎಂದು ತಿಲಕರು ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತರಾದರು. ಎಡಬಿಡದೆ ಬ್ರಿಟಿಶ ಸಾಮ್ರಾಜಕ್ಕೆ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಆಹ್ವಾನ ಕೊಡುವ ಈ ರಣಧೀರನಿಗೆ ೧೯೦೫ ರಲ್ಲಿ ದೇಶವ್ಯಾದ್ಯಂತ ಸಹಕಾರಿಗಳು ಲಭಿಸಿದರು. ಆ ವರುಷ ವ್ಹಾಯಿಸರಾಯ ಲಾರ್ಡ ಕರ್ಝನ್‌ರ ಕುತಂತ್ರದಿಂದ ಬಂಗಾಲ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಇಬ್ಭಾಗ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ವಂಗಭಂಗವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಇಡೀ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಂಡ ಆಂದೋಲನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಸ್ವದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಪ್ರಚಾರ, ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಸಾರ ಹಾಗೂ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಹೀಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚತು:ಸೂತ್ರಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಈ ವಂಗಭಂಗ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ರೂಪಿಸಲಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ